

ARAŞTIRMA SERİSİ No.11

Budizm ve Nirvana

BUDİZM VE NİRVANA

Budizmin temel amacı, nirvanaya ulaşmak değildir. Nirvanik kurtuluş, tekrar doğma hadisesinin dışına çıkabilen ve eşyaya ait bütün tesirlerden kurtulduktan sonra ulaşılabilen ve kendiliğinden ortaya çıkan bir husustur. Ama bir Budist yaşarken, üzerinde uzun uzun düşündüğü tek bir hakikat vardır; o da ıstıraplar dünyasında ıstıraplardan kendisini kurtarmaktır. Bunu bu şekilde ifade ettiğimiz zaman, zannedilmesin ki mutlu olmanın yolları araştırılmaktadır. Zira ıstıraptan kaçışın aksi yönü "mutluluk"tur.

Burada kastedilen bu değildir. Aslında insana ıstırap veren ve ömürler boyu sürmekte olan tutkunun, ihtirasın kökünü kazımanın yollarını aramaktadırlar. Çünkü zaten "yaşamak" dediğimiz hadise, bir tutkudan ibarettir. Genellikle "hırs", "ihtiras" dendiği zaman, maddeye aşırı cazibe duyma, tamahkârlık, açgözlülük, doymazlık tarzında anlarız. Halbuki Buda'nın öğretilerinde, ihtiraslar, tutkular bu anlamda ifade edilmezler.

İhtiraslar, esas olarak, istek hâlinde bulunmak demektir. Akla gelen her şey... Yaşamayı istiyorsanız, bu da sizin istek hâlinde bulunan bir ihtirasınızdır. Yani tamamıyla isteksiz hâle getirilmek için yola çıkılmıştır. Buda, bunu büyük bir cehit ve bilgelikle kendisi temin etmiştir. Fakat biz burada onun hayatını inceleyerek bu işi nasıl başardığını incelemeyeceğiz. Daha çok kaynağı ve giderilmesi yollarına dair hakikatleri nakletmeye çalışacağız.

Buda, Benares'de ilk vaazını verdiği zaman "Ölümden kurtuluş çaresi bulundu." diye sözlerine başlamıştı. Dünyada ölmek, başka bir yerde doğmak demektir. Bir insanın ölmesi için doğması lâzım. Ölümden tamamen kurtulmak için de doğumdan tamamen kurtulmak lâzımdır. "Tekrar ve tekrar doğmamanın esaslarını ben size getirdim." demektedir.

Buda tekrar doğmamak için hangi bilgiyi, hangi ruhsal yetenekleri, ruhsal tecrübeleri geçirmenin gerektiğini ve bunların prensiplerini ortaya koymaya çalışmıştır. Dolayısıyla tekrar doğmak söz konusu olmayınca, ölmek de söz konusu değildir. Ve böylece ölümü ortadan kaldırmış oluyor. Bilindiği gibi, Buda'ya aynı zamanda "Mutlu Kişi"de derlerdi. Benares'de verdiği meşhur ilk vaazından sonraki kısımları Ömer Hilmi Buda'nın Dinler Tarihinden aynen izleyelim:

Beş rahibe şöyle söylüyor: "Ruhani bir hayat sürenlerin kaçınmaları gereken iki aşırılık vardır. Bu iki aşırılık nedir? Biri nefsani bazlara, haz ve zevklere düşkünlük hayatıdır. Bu, alçak, kaba, ruha zıt, boş bir hayattır. Diğeri de çile hayatı. Bu da aşırılıktır ve hazin, fena, boş bir hayattır. Ey Rahipler! Kâmil (olgun, mükemmel), bu aşırılıklardan sakınıp uzaklaşmış, bu iki aşın yol arasındaki orta yolu (gözleri ve fikri açan yolu) sükûnete, bilgiye, yüksek ilhama (nirvanaya) götüren yolu bulmuştur. Ey Rahipler, Kâmil'in

© WWW.MAXIMUMBILGI.COM

aşırılıklar ortasında bulduğu, gözleri ve fikri açan, sükûnete, bilgiye, nirvanaya götüren bu yol nedir? Bu sekiz kollu yol şudur:

1. Saf iman,
2. Saf idare,
3. Doğru konuşmak,
4. Doğru hareket etmek,
5. Doğru yaşamak,
6. Doğru çalışmak,
7. Doğru fikir,
8. Doğru düşünmektir.

Ey Rahipler! Kâmil'in (kendisinden bahsederken bu kelimeyi daima kullanmıştır) bulduğu, gözleri ve zihni açan sükûnete, bilgiye, yüksek ilhama, nirvanaya götüren 8 yol işte budur. Ey Rahipler, ıstıraba dair mukaddes hakikatler de bunlardır. Doğum ıstıraptır. İhtiyarlık ıstıraptır. Nefret edilenlerle beraber olmak ıstıraptır. Sevilenlerden ayrı olmak ıstıraptır. İstenilen şeyi elde edememek ıstıraptır. Yani bağlanmaktan doğan bu beş şey ıstıraptır."

Burada "bağlanmak" sözü esastır. İnsan varlığının bağlanmış olduğu her şeyden ona dönüş bir ıstırap şeklinde ortaya çıkmaktadır. Yani ona bir acı, bir keder getirmektedir. Buda'ya göre insanın maddi ve manevi varlığını meydana getiren beş unsur nedir? Beden - Duyular - Tasavvurlar - Temayüller - Bilgidir. Kurtuluşa varamayanlar, bu unsurlara sıkı sıkıya bağlı kalırlar. Yani bedene, duyularına, tasavvurlarına, tahayyüllerine ve bilgisine sıkı sıkıya bağlıdır. Ey Rahipler! Istırabın kaynağına doğru yüksek hakikat ise şudur: Bu kaynak yaşamak ihtirasıdır ki, zevk ve ihtirasla karışık olduğu hâlde, insanları doğumdan doğuma sürükler, zevke, hayata, değişikliğe, ihtiras gibi şeylerde şurada burada zevkini tatmin ederler.

Istırabın yok edilmesine dair yüksek hakikat işte şudur: İsteğin, ihtirasın yokluğu, varlık isteğinin tamamıyla mahvedilmesi, arzuyu bırakma, ondan ayrılma, mahvetme, isteği terk etmektir. Ey Rahipler! Istırabı ortadan kaldırmaya götüren yola dair yüksek hakikat şudur: Saf iman, saf irade, doğru konuşmak, doğru yaşamak, doğru çalışmak, doğru fikir, doğru düşünmektir."

Burada ezoterik olarak bir yorum yapmamız gerekirse bunlar, Naakaller vasıtasıyla MU'dan, Büyük Kültür'den yeni dünyaya aktarılan (Buda vasıtasıyla sağlam olarak aktarılmış) pek önemli bilgilerdir. Biz bunların bir yansımasını Mısır'da göreceğiz. Diğer yansımalarını da dinlerde göreceğiz. Bu, bize MU kültüründen intikal eden 8 büyük Hakikat Yolu'dur. Ayrıca her birinin sembolleri de vardır. Bütün dinlerin ahlaksal öğretileri buna dayanır. Saf imana dayanır. Halis iradeye dayanır. Doğru konuşmak, "yalan söylemeyiniz" diye geçer. Doğru konuşmak ve doğru yaşamak çok büyük yorumlara sebep olmuş ve olabilecek cümlelerdir. Bütün insan psikolojisinin, bütün ahlaksal yapının ve hatta bütün psişik yapının (ileride göreceğimiz gibi) esasları hep buralardan çıkmıştır.

"Istıraba dair yüksek hakikat şudur: İşte Ey Rahipler, şimdiye kadar hiç kimsenin bilmediği bütün bu fikirler üzerine gözlerim ve fikrim açıldı. Bilgi, marifet ve sezişe nail oldum. Istıraba dair bu hakikat anlaşılmalıdır. Ben bu hakikatleri işte anlamış bulunuyorum." Bundan dolayı kendisine "Mesut" der.

Bir gün Mesut, Kosanbi'de Sinsapa Ormanında oturuyordu. Mesut, eline birkaç sinsapa yaprağı alarak talebelerine, "Talebeler, bu elimdeki Sinsapa yapraklarının mı yoksa etrafımdaki Sinsapa Ormanmdaki bütün yaprakların mı daha çok olduğunu zannediyorsunuz?" dedi. Mesut'un eline aldığı birkaç yaprak şüphe yok ki, azdır. Etrafımızdaki Sinsapa Ormanmdaki yapraklar ise bunlardan daha fazladır.

"İşte Ey Talebeler! Size bildirdiklerime nazaran, bildirmediklerim, sakladıklarını bu ormanda bulunan yapraklar gibi daha çoktur. Ey Talebeler! Bunu size niçin bildirdim? Çünkü talebeler, bunun size hiçbir faydası olmaz. Çünkü bu sizi kutluluk yolunda ilerletmez. Çünkü bu sizi dünyaya ait şeylerden uzaklaşmaya, isteği mahvetmeye, faniliğin önüne geçmeye, barışa, bilgiye, ilhama, nirvanaya götürmez. Bunları size bildirmediğimin sebebi işte budur. Ey Talebeler! Size bildirdiğim şeyler nelerdir? Size bildirdiklerim, ıstırabın ne olduğu hakikatidir. Size bildirdiğim, ıstırabın kaynağı idi. Size bildirdiğim, ıstırabın yok edilmesiydi. Size bildirdiğim, ıstırabı yok etmeye götüren yoldu."

Dolayısıyla Budizm, burada görülüyor ki, kâinat sırlarını bütün derinliklerinde yoklayıp, bilmek ihtiyacında olan zihinlere bunları ifşa etmek isteyen bir felsefe olmak istemiyor.

"Ey Talebeler! Büyük denizin tuzlu bir tadı olduğu gibi, bu mezhep ve tarikatın da yalnız bir tadı, kurtuluş tadı vardır. Ey Talebeler! Varlıkların tenasühünün (Samsara dedikleri cesetten cesede geçmenin) kaynağı ezeliyete dayanır. Bunun içindir ki, cehalete dalmış, yaşamak hırsıyla zincirlenmiş varlıkların gelişigüzel cesetten cesede dolaşmaya başladıkları başlangıcı keşfetmek mümkün değildir. Ey Talebeler! Bu uzun reenkarnasyonda gelişigüzel dolaşırken, sevdiklerinizden mahrum, nefret ettiklerinizle birleştiğiniz için ağlar ve inlerler, sizin ve bütün insanların döktükleri bütün gözyaşları mı, yoksa dört büyük ummanda bulunan suyun mu daha fazla olduğunu zannediyorsunuz? Bir annenin, bir babanın, bir kardeşin, bir hemşirenin, bir oğulun, bir kızın ölümü, anne ve babayı, mallarınızı kaybetmek; bütün bunları uzun asırlar zarfında duydunuz. (Bütün bunlar sizin başınızdan çeşitli reenkarnasyonlar içerisinde geçti. Istırabın bütün bu hâllerini sezdiniz, duydunuz, hissettiniz.)

Bu uzun asırlarda bu uzun felâketlere düşerken gözyaşlarını sizler de daha ziyade akıtmış iken, bu uzun seyahatte cesetten cesete dolaşıyor, sevdiklerinizden mahrum, nefret ettiklerinizle birleştiğiniz için ağlıyorsunuz. Dört büyük ummanda sizlerin döktüğünüz gözyaşları kadar su yoktur. Kızı Jiva'nın ölümünden dolayı ağlayıp "Jiva, Jiva" diye feryat eden bir anneye de Buda şunları söylemiştir: "Hepsi Jiva adını taşıyan 80.000 genç kız, burada, yakma yerinde yanmıştır. Bunlar arasında hangi Jiva için ağlıyorsun? Istırap, başlıca doğum, ihtiyarlık, ölüm şeklinde gözükmektedir. Ey Talebeler, şayet bu dünyada üç şey olmasaydı, kâmil, mukaddes, yüksek olan Buda zuhur etmeyecekti. Kâmilin ilân ettiği mezhep ve kaide bu dünyada parlamayacaktır. Bu üç şey nedir? Bunlar, doğum, ihtiyarlık ve ölümdür."

© WWW.MAXIMUMBILGI.COM

Yukarıda anlatılanların, bugünkü realiteye uymadığı söylenebilir, fakat durum öyle değildir. Aslında bunlar tekâmülle çok alâkalı olan hususlardır. Burada bilhassa "ihtiras"ın açıklanması gerekecektir. Istırabın kaynağı ve onun yok edilmesi hakkında da Buda'nın ilk öğretilerini şu cümlelerde görüyoruz:

"Ey Rahipler, ıstırabın kaynağına dair yüksek hakikat budur. Bu kaynak yaşamak ihtirasıdır ki, zevk ve ihtirasla karışık olduğu hâlde, insanları doğumdan doğuma sürükler. İhtiras gibi şeylerde ve şurada burada zevkini tatmin eder. İşte Ey Rahipler, ıstırabı yok etmeye dair olan yüksek hakikat şudur: İhtirasın yokluğu, varlık ihtirasının tamamıyla mahvedilmesi, ihtirası bırakmak, istekten ayrılmak, mahvetmek, ihtirası ve isteği terk etmektir."

Görünüşte bu cümleler insanı âdeta miskinliğe, bir tür adamsendeciliğe, vurdumduymazlığa ve tamamıyla dünyasal gerçeklerin dışına sevk etmeye çalışıyormuş gibi ve 20. yüzyıla yakışmayacak bir anlam taşıyor gibidir. Oysa, mesele bu şekilde göründüğü gibi değildir. Bir defa 20. yy'ın gerçeklerini meydana getiren yine insan ihtirasıdır. Dönmekte olan bugünkü çarkı kimin döndürmekte olduğunu da düşünmemiz gerekir. Kurduğumuz yarım yamalak uygarlığın ve yozlaşmış kültürün pek esaslı bir şey olduğunu iddia etmemiz biraz garip olur. Bugünkü uygarlığımız pek yüksek bir uygarlık değildir. Aksine insana ıstıraptan başka da bir şey temin etmiyor. Teknoloji bugün insanlığın başına, (her ne kadar bazı hususlarda iyiymiş gibi görünmesine rağmen) büyük bir belâdır. Çünkü biz ihtiraslarımızı dizgine almış ve ihtirasların köküne inmiş değiliz.

Gayet yüzeysel amaçlar insanların eline verilmiş, bunların elde edilmesi hususunda, insanlar şartlandırılmıştır. Bunların en basitlerinden ve en korkunçlarından biri de insanların mutluluk aramalarıdır. Hiçbir zaman elde edilmesine imkân olmayan ve gerçek insanın kesinlikle mutluluk aramak gibi bir amacı olmamasına rağmen, insanlara mutluluk gibi bir boş amacı önermektedirler. İnsan mutlu olamaz. Çünkü mevcut olan her şey geçicidir. Bozulmaya, değişmeye, parçalanmaya, yok olmaya mahkûmdur. Ve hiçbir şey kalıcı ve sürekli olmadığı için, mutluluk da getirmez.

O hâlde burada, bize Buda'nın da ifade etmiş olduğu gibi, gerçekten bir şuur bütünlüğü elde edilmek isteniyorsa, bizlere mutluluk adına peşkeş çekilen her türlü ihtirastan ve bağdan kurtulmanın yollarını aramak gerekir. Çünkü onların hepsi teker teker bağlayıcı, sürükleyicidir, yani ayağımıza bağlanmış taşlar gibidir. Bunu kaldırmanın imkânı var mı? Muhakkak ki vardır. Ama bu uzun bir öğrenim, çok esaslı hakikatlerin kavranmasından sonra mümkündür. Esasında "ihtiraslar" diye ifade edilen hırslar, bizim anlayışımıza göre, tekâmül ihtiyacıdır. Her varlığın doğuşunun hakiki sebebi onun tekâmül ihtiyacıdır. "Mesut"un kâmil hâline geldiği gibi, her insanın da kâmil hâle gelebilmesi için tekâmül ihtiyaçlarını temin etmesi, sağlaması, yerine getirmesi gerekir. Bu ihtiyaçları gidermesi lâzımdır.

İşte bu ihtiyaçlar, esasında, bizim için (Buda'nın deyimiyle) ihtirasları oluşturuyor. O tutkular da bizim ıstırabımızın kaynağını ortaya çıkaracaktır. Bugünün anlayışıyla, bütün mutsuzluklarımız, tekâmül ihtiyacımızdan doğan tutkulardan meydana gelir. Tekâmül ihtiyacını dünya realitesine göre sıfıra indiren bir kişi için, zaten doğmak söz konusu değildir. Dolayısıyla tekrar doğmayacağı için de, ıstırabın kaynağı

© WWW.MAXIMUMBILGI.COM

kurumuştur. Artık o ıstırap çeken bir varlık değildir. O, artık nirvanik dediğimiz bir safhaya intikal eder. Hiç olmazsa onun o safhası dünyasal bir ıstırap değildir. "Dünyaya niçin doğuyoruz?" sorusu sık sık sorulur.

Spiritüel kültüre sahip kimseler bu soruyu birazcık cevaplayabilmektedir. İnsan sadece tekâmül ihtiyaçlarının karşılanması için doğar. Kendimizde mevcut olan ihtirasları (en başta yaşamak ve var olmak ihtirasını) gidermek, yok etmek, silmek, mahvetmek için doğarız. Sufi buna "Fena fillah" der. Tanrı'da yok olmak konusu... Bu görüş sonunda giderek dejenere olmuştur. Halbuki aslında ne Budizmde ne Brahmanizmde bu fikirlerin hiç biri Tanrı ile ilişkili değildir. Tanrı'yı anlatmak gibi bir niyetleri yoktur. Doğrudan doğruya insan ele alınmıştır. Bizzat insan, insanla halledilmek istenir. Burada "yokluk"dan kasıt, belirli bir klasman içerisindeki ihtirasların, özellikle var olmak ihtirasının ortadan kaldırılışıdır. Buradaki "var olmak" da bedensel bir varlık hâlinde olmak demektir. Eşya ile müşterek bulunma ihtirasının ortadan kalkışıdır. Kendi varlığı, öz benliği, belki ebediyen devam eden hakiki varlık durumundadır.

Bu hırs nereden ileri geliyor? Varlığımızın esası bizzat hangi esasa dayanmaktadır? Bütün ıstıraplarıyla beraber tekrar doğum ve varlığımızın yenileşmesi, hangi kanun, hangi mekanizma sayesinde bu yaşamak hırsına bağlanıyor? Bu şekilde kaynağın "sebebiyet bağı" ortaya çıkmış bulunuyor. Kaynağın sebebiyet bağı şudur:

"Bilgisizlikten teşekküller [şekle girmeler, Sankhâra (yeniden doğumların mukadderatını tayin eden tasavvurlarıdır.)], teşekküllerden bilgi, bilgiden isim ve beden, isim ve bedenden altı duygu, altı duygudan temas, temastan duyular, duyulardan hırs, hırslardan bir şeye bağlanma (eşkoşma), bedenlenme, bedenlenmeden dolayı da varlık hâline geçme (Bagava), varlıktan doğum, doğumdan ihtiyarlık, keder, ıstırap, yeis... İşte bütün ıstırap dünyasının kaynağı budur. Fakat isteğin tamamen mahvedilmesiyle bilgisizlik giderilir ise, bu teşekküller ortadan kalkmış olur. Bu teşekküllerin giderilmesiyle, bilgi ortadan kalkmış olur. Bilginin giderilmesiyle isim ve beden, isim ve bedenin giderilmesiyle, altı duyu, altı duyunun giderilmesiyle temas, temasın giderilmesiyle duyular, duyuların giderilmesiyle tutkular, tutkuların giderilmesiyle bağlanma, bedenlenmenin giderilmesiyle varlık, varlığın giderilmesiyle doğum, doğumun giderilmesiyle ihtiyarlık ve ölüm, keder, ıstırap, mahsunluk, yeis ortadan kalkar. İşte ıstırabın bütün hâkimiyetinin ortadan kaldırılmasının yolu budur."

Bu bilgiler bu şekliyle bazılarına büyük bir şey ifade etmeyebilir. Bunlar asırlar boyunca yoruma uğramış çok değişik bilgilerdir. Örneğin buradaki "bilgisizlik" nedir? Bilgisizlik, daha yukarıda da söylediğimiz dört yüksek hakikati bilmemektir. Onları bir daha gözden geçirelim: İhtirasın ıstırap kaynağı, ıstırabın da doğum, ihtiyarlık, ölüm gibi üç görünüşü bulunması. İşte Budizmin en esaslı dört hakikati bunlardır. Sebebiyet Bağı formülü ihtirasın gerçi oldukça belirsiz olan yaşamaya bağlılık vasıtasıyla doğum, ihtiyarlık, ölüm ıstırabını söylemekten başka bir anlamı da yoktur. Buradaki doğum, bildiğimiz doğmaktır ama doğuşu hazırlayan sebepler ölüm, ölümü hazırlayan sebepler ve ihtiyarlığın da çok değişik bir anlamı vardır. Burada üzerinde durulması gereken bir husus mevcuttur:

© WWW.MAXIMUMBILGI.COM

Bilgisizlikten teşekküller çıkar demiştik. "Bilgisizlik"in ne olduğunu biliyoruz. Ama teşekküllerden maksat nedir? Bir şeyin şekillenmesi ve şekillenmiş olanlar. Şekillenmeler şahsın maddi, manevi varlığında meydana gelmektedir. Çok defa bir sonuç meydana getiren maddesel veya zihinsel mekanizmanın temayülleri, yetenekler, niyetler, hazırlıkları gibi anlamlar taşımaktadır. Bizim anladığımız teşekküller derin şuuraltına yerleştirilmiş imajlardır. Her varlığın tekâmülüne başladığı zamandan beri derin şuuraltına getirmekte olduğu birtakım imajlar vardır. Köklü, derin şekiller. Bunlar şahsın maddi manevi varlığında meydana gelmektedir ve birtakım derin imajlardır.

Kişisel akaşasına (kayıt sistemine) işlenen birtakım maketler, semboller, kayıtlar vardır. Bütün insanlarda, bütün varlıklarda bu mevcuttur. İşte bu teşekküller ile bilgisizlik arasındaki ince nokta şimdi burada karşımıza çıkacaktır. Derin şuuraltımıza yerleştirmiş olduğumuz bu imajlar devamlı olarak bizi manevi bir karşılık metoduyla karşı karşıya getirirler. Biz buna KARMA diyoruz. Teşekküllerin şahsın maddi ve manevi varlığında meydana geldiklerini söylemiştik. Bir imaj olarak bizim kendi psişemizde mevcuttur.

Ayrıca, bedenimizin genetik aslında mevcuttur. Genlerimizde birtakım teşekküller vardır. Bir de derin şuuraltımızda birtakım teşekküller vardır. Biz insanlar teşekküllenmeler (imajlar) bakımından genlerimize atalardan gelen birtakım tortular bırakmışız. Bir de derin imajlar hâlinde derin şuuraltımızda bazı tortular bırakmışız. Maddi ve maneviden maksat budur. Bugünkü varlığımız, önceki varlığımızın karmasından çıkmıştır. Bu bir tür manevi karşılık demektir. Yani bugünkü varlığımız, önceki varlığımızın manevi bir karşılığı olarak önümüzdedir. Bu şekilde kişisel sorumluluk daima ortada bulunmaktadır.

Kader konusu çok başka türlü anlatılmaktadır. Bugünkü hâlimize neden, bundan önceki hâlimizdir. Bugünkü varlığımıza neden, bundan önceki varlığımızdır. Manevi karşılık = KARMA. Bu konuda, Buda şöyle söylemekte: "Bu ne sizin bedeniniz, ne de başkalarının bedenidir. Burada bir teşekkülde beden sahibi olmuş, eski işleri tanımak daha iyidir." Burada "beden" kelimesiyle, şu andaki bizler kastedilmektedir. Bu bedenin nasıl teşekkül ettiğini anlatmak istemektedir. Bu vücut buluşta beden sahibi olmuş, eski işleri tanımak gerekir. Tamamıyla şu andaki hâlimiz bundan önceki işlerimize bağlıdır. Bedenlerimizin her türlü haliyle. Bütün psişik varlığımızla...

Tamamen eskiden getirdiklerimizdir, bizi burada şekillendiren. Buda başka bir yerde de şunları söylemektedir: "Ey Talebeler! Mezhebi ve feragati, hikmeti bilen bir rahip, kendi kendisine böyle düşünmüş olabilir: Ölüm hâlinde bedenimin yok olduğunda, kuvvetli bir hanedan ailesinde tekrar doğmanın bana nasip olmasını dileyebilir miyim?" Bunları düşünüyor. Bu fikirler üzerinde duruyor. Beslediği bu fikirlerdir. Şuuraltında ve şuurüstünde devamlı olarak bu imajları, bu meydana gelişleri şekillendirip, büyütüyor. Bunlara şekil veriyor ve formpanseler (düşünce şekilleri) oluşturuyor. Bu suretle beslediği ve teşvik ettiği bu sansaralar (tahayyüller) ve bu eğilimler onu şu veya bu varlıkla tekrar doğmaya götürür. Ey Talebeler! Böyle bir varlıkla doğmaya götüren yol işte böyledir. Bu bakımdan hiçbir kimseye kabahat bulmamalıdır. Hayatımız tamamen kendi zihnimizin bir teşekkülüdür. Kendimizin şekillendirmesidir.

© WWW.MAXIMUMBILGI.COM

Kendi kendisine, varlığa bağlanmayı yok etmekle, bu hayattan itibaren düşünce ve faaliyette bağlılıktan serbest kurtuluşu tanıyacak, onu karşı karşıya görebilecek, onda kendine bir yer bulabilecek mi? Diye düşünen bir kimsedir ki, varlığa bağlılığını yok etmekle bu hayattan itibaren düşünecek ve bu surette bağlılıktan serbest kurtuluşu tanıyacak, bunda kendisine bir yer bulabilecektir. Ey Talebeler, bu rahip artık bu dünyada tekrar doğmayacaktır. Böylece gerçekten hakim olanlar (bilgeler) ne dünyada ne de Allah'da saadet ararlar. Yalnız iç şekillerini her oluşumdan kurtaracak, ayıracak şekilde yaparlar. Beyninin içerisindeki şekillere birtakım değişiklikler gelir.

Bunları o şekilde tertipler içerisine sokar ki, ona bunlar ıstırap temin etmeyecektir. Aksine. Bilgisizler için alevin sönmesine imkân vermeyen yakacak gibi deruni teşekküllerini yalnız belirli hedeflere döndürmüş olduklarından, öldükleri zaman, bu belirtiler onları kendi kendiliğinden hayata bağlar. Yeniden bir isim ve beden giyen ruh, yeni bir varlıkta doğar ve ihtiyarlık, ıstırap ve ölümün ebedi olarak dönen çarkına kendisini kaptırır. Bu satırlar bize Kur'an'da "Cehennem kütüğü ve alevi sönmeyen ateşler" tabirim hatırlatmaktadır. Genel anlayışa göre, bazı kişiler vardır ve cehennemliktir ve ebediyen sönmeyen ateşi bunlar temin ederler.

Ebediyen orada yanıcıdırlar. Halbuki binlerce yıl önce, Buda'nın yukarıdaki sözlerinden bakınız ne anlaşılmaktadır: Bilgisizler için alevin sönmesine imkân vermeyen yakacak gibi... İnsanın kendi deruni iç âleminde şekillendirdiği birtakım şeyleri yalnız belirli hedeflere döndürmüş olduklarından (sert katı belirli ihtirasları zihninde teşekkül ettirdiği için) öldükleri zaman bu emeller onları kendi kendiliğinden hayata bağlar. Bunlar hâlâ o ihtiraslar içerisinde yanar kıvranırlar. Cehennem azabı ve işte alevi sönmeyen kütük. Sürekli o ateş içerisindedir. Yoğunlaştırdığı o ihtirasının, o tatmin edemediği arzusunun içerisinde kıvranır, yanar durur.

Onlar ebediyen cehennemdedirler. Kur'an'daki ebedi yanıştan maksat budur. Ama rahmet daima olduğuna göre bu ikisi çelişki olmuyor mu? Her zaman affedilmek imkânı olan rahmet var olduğuna göre niçin ebediyen cehennemde yanmak olsun? O zaman, o cehennemde yanış, bizim anladığımız anlamda olmamaktadır. Ta ki, kendisinin bizzat şekillendirdiği bu adi ihtiraslardan çıkıncaya kadar. Çıktıktan sonra ıstırap bitmiş demektir. Azap verici kaynak ortadan kalkınca cennet durumu ortaya çıkar. Bu şekilde eski bir metinle yeni bir metnin bağlantısını kurmaya çalışmış oluyoruz.

Buda en sevdiği talebelerinden Ananda ile şöyle bir görüşme yapmıştır: "Ey Ananda, şayet bilgi anne rahmine düşmeseydi, isim ve beden anne rahminde teşekkül ederler miydi? Etmezlerdi. Hayır. Şayet bilgi anne rahmine düştükten sonra, bu yeri bırakmış olsaydı, bu hayatta isim ve beden doğacak mıydı? Hayır. Şayet bilgi, erkek ve kızlar henüz çocuk bulundukları sırada tekrar kaybolsaydı, isim ve beden tekrar büyür, inkişaf eder, gelişir miydi? Hayır."

Bu bilgi konusunda başka bir pasajda şunlar verilmektedir: "Şu hâlde yeni bir varlığın köprülerini attığı temeller gibi sayılan bu bilgi melekesi nedir? İnsan vücudunun maddesel unsurlardan meydana gelmesi

gibi, bilgisinin de ruhsal bir unsurdan ibaret olduğu kabul edilmiştir." Buradan bilginin ruhi bir unsur olduğu ortaya çıkmaktadır.

Buda aynı zamanda talebelerine altı unsurun olduğunu söylemektedir. Toprak, su, ateş, hava, esir ve bilgi. Bu, bizim için oldukça önemli. Çünkü çalışmalarımız sırasında edindiğimiz bilgilerde, ruhun, aktif tekâmüle geçmeden önce, pasif bir tekâmül devresi içerisinde üç bilgi ile birarada bulunduğu söylenir: İhtirastan önce, yani tekâmül etme ihtiyacını duymadan önce, geçmişte, varlığın gelişimini tetkik etmekle başlayan (pasif tekâmülde olur bu) bu meşum ihtirası ister istemez doğuracak olan unsurlar (cevhere zerk edilmiş), bağlanmış olan üç bilgidir: İster istemez bir tekâmül ihtiyacı içerisinde kalır varlık. Bu, hakiki, ulu en yüksek bir hareket gücüdür. Unsurların nasıl olup da daha kaynağında mevcut olduklarını buradan anlamaktayız.

Spiritüel Görüş

Burada spiritüel görüşle şunları söyleyebiliriz: Tekâmül etme ihtiyacının ana kaynağı Buda öğretilerinde de ifade edildiği gibi, ister istemez doğmak ihtiyacında olan bir unsurdan ileri gelmektedir. Bu da üç bilgidir:

Kendini bilmek, Yaradan'ını bilmek ve Tekâmül etmek. Her varlığın yaradılışında mevcut olan bu üç bilgi kendisine pasif tekâmülü sırasında zerk edilen bir ilâhi empozisyondur, bir tür İlâhi bir öneridir. Bu bizim gerçek ihtiraslarımızın kaynağını oluşturur. Tekâmül etmek, kendimizi bilmek, Yaradan'ı bilmek. Yaradan'ı bilmek şu manadadır: Burada Tanrı'yı tanımak anlamında değil. Yaradan'ı bilmek demek, önce Yaradan'ın aksiyonunu bilmek demektir. Yani Yaradan ne iş yaptı?

Daha doğrusu eşyayı tanımak... Onun için enkarnasyonlar boyunca bütün âlemleri tararız. Yaradan'ı tanımak için yaratılmış olanı tanımak lâzım. Kozmik bilgi eşyadan, eşya da kozmik bilgilerden çıkar. "Fena fillah"ın ne olduğu bu şekilde daha iyi anlaşılmaktadır. Hiçbir şekilde insanın Yaradan'ını tanımasına, bilmesine imkân yoktur. Çünkü eşyayı tam manasıyla bilmesine imkân yoktur. Ancak Yaradılış Yasalarını keşfetmekteyiz.

"Gösterilmeyen, bitmez tükenmez, tamamen ilham edici olan bilgi, ne toprağın, ne suyun, ne ateşin, ne havanın yer bulmadığı, içinde büyüklük küçüklük, güzellik çirkinlik, isim ve bedenin tamamen yok oldukları yerdir. Şu hâlde bir varlık, ruhların dolaşmasından kurtulmadığı müddetçe, çeşitli hayatları birbirlerine özel bir şekilde bağlayan zincir, bilgidir. Ancak kurtuluş, nirvanaya kavuşmak amacı elde edilince, hâkim (bilge) olan bir kimsede bunun ölümüyle birlikte bilgi de yokluk da mahvolur. Fakat ölen kimse, bu kemale henüz erişmemiş olan bir kimse ise, dünyasal unsurlar arasında en yüksek kısmından müteşekkil unsuru onda yeni bir varlığın tohumunu teşekkül ettirir."

© WWW.MAXIMUMBILGI.COM

Buradan bilginin büyüklüğü, yüceliği ortaya çıkmaktadır. Var olmamızı ya da yok olmamızı tayin eden bilgi. Bir yerde mevcut olmamızı veya mevcut olmamamızı tayin ediyor. Ve bilgi de teşekkülleri meydana getirdiğine göre, onun bütün sorumluluğu yine bizim ruhsal şuuraltımızda meydana getirmiş olduğumuz birtakım şeylere bağlı. Düşündüklerimiz, imajine ettiklerimiz tümüyle bizim gelecek hayatlarımızı tayin ediyor.

"Ey Talebeler, bu ne sizin, ne de başkalarının bedenleridir. Bunu daha iyisi irade ile meydana gelmiş, bir şekil alarak el ile tutacak hâle gelmiş olan geçmişin bir eseri gibi düşünmek gerekir. İnsan bugünkü varlığıyla (şimdide) geçmişi oluşturur." Geçmişini şekle bağladığı zaman insan, şimdiki insan oluyor. Şimdiki insanın her şeyi geçmişine bağlı. Ruhsal durumu da, fizik görüntüsü de... Böylece KARMA inancına uygun bir düşünce ortaya çıkıyor. Biz, yaptığımız işlerin sonucuyuz. "İşlerim, benim malım, benim mirasım olup, beni meydana getiren nesnedir. İşlerim, ait olduğum ırktır. İşlerim benim sığındığım yerdir. Ağaçlar tohumlarına göre başka başka olduğu gibi, insanların tabiat ve mukadderatı da meyvelerini topladıkları işlerin ayrılığına göre başka başkadır."

Demek ki sen öyle bir fidan, öyle bir ağaç diktin ki, şimdi bu tip bir meyve topluyorsun. O topladığın işe uygun olarak senin bir tabiatın ve bir mukadderatın var. Ne ekersen, onu biçersin. Neyi biçiyorsan, ona göre bir tabiat, ona göre bir mukadderat doğuyor senin için. Buğday toplayan adamın tabiata başkadır, hurma toplayanın başkadır, yerden patates şokenin başkadır.

"Burada kozalite bağı, bütün kâinatı idare eden, hiçbir insanın nüfuzundan kaçınamayacağı ahlâki bir kuvvet şeklini almaktadır. Ne denizin ortasında kalsan, ne de dağların kovuklarına sokulsan arz üzerinde hiçbir tarafta fena işlerin pençesinden kaçabilecek bir yer bulamazsın. Yavaş yavaş, sütün koyulaşması gibi insanın yaptığı fena işler de meyvelerini verir. Küller altında yanan gizli bir ateş gibi akılsızlığın ayağına yapışırlar. Uzaktan, uzun bir seyahatten sağ ve salim evine dönen bir kimseyi, anası, babası, dostları, arkadaşları karşıladığı gibi, iyi işler yapmış bir kimseyi de, bu dünyadan ötekine göçünce, onu yaptığı işler, tıpkı yakınları tarafından karşılanan bir seyyah gibi karşılarlar." Burada KARMA Kanünu'nun halka uygun izahını görüyoruz.

Buraya kadar Doğu Uygarlıklarındaki ezoterizmi ele aldık. En son olarak da Budizmin inisiyatik kısımlarını ele almıştık. Bu bilgilerin niçin verilmekte olduğu hakkında akıllara bazı sorular gelebilir. Biliyorsunuz, Spiritüalizm, evrenin her noktasında mevcut olan bir düşünüş şeklidir. Çünkü varlık her şeyden önce RUH ve MADDE ikiliği içerisinde mevcuttur. Nerede olursa olsun her varlığın yoklukla varlık arasında gidip gelen bir mevcudiyeti olmakla beraber, ebedi ve baki olan bir mevcudiyeti de vardır ki biz buna RUH diyoruz. Bu, bir varlığın oluşumu için bir temeldir. Varlık ancak bu iki unsurdan teşekkül ediyor. Bu bakımdan insan varlığıyla alâkalı her konu spiritüalizmin kültürel çalışma şekline dahildir. Bütün dinler, bütün felsefi hareketler, bütün inisiyatik, ezoterik bilgiler, hatırlara gelebilecek insanla ilgili her türlü bilgi ve hareket spiritüalizmin çalışma konusu içerisine girer. Bu yüzden bu zorunluluğu tamamlamaya çalışıyoruz.

Buradan sizlere nakletmeye çalıştığımız hususlar çok belirli bir kesit olmaktadır. Gönül isterdi ki, örneğin Budizmi burada uzun uzun anlattıktan sonra metafizik bölümüne, ruh anlayışına, varlık anlayışına ayrıntılarıyla geçelim. Fakat biz burada bir Budizm Kültürü verecek durumda değiliz. Dolayısıyla ancak konumuza oldukça yakın olan konuları ele almakla yetiniyoruz.

Budizmin Metafiziği

Bu konu oldukça ağır ve karışık durum arz etmektedir. Gerek Budist yazarlar gerekse bunları incelemiş olan Batılı yazarlar konuyu araştırmış, incelemiş olmasına rağmen hâlâ Budizmin Metafiziği ortaya çıkmış değildir. Fakat dayandığı temeller ortaya çıkarılabilmiştir.

Sürekli ve kaybolmayan veya bunun tersi, süreksiz ve kaybolan, yani fâni olan şeylerin evrende mevcut olan kozalite prensiplerinin faaliyeti altında teşekkül etmiş olanlarla temsil edildiği bulunmaktadır. Bu bir metafizik cümledir, biraz açıklamaya çalışalım: Evreni meydana getiren bütün mevcudat, fâni, bir hâlden bir hâle tahvil olmaya mecbur bulunan şeylerdir. Bunlar evrende mevcut olan kozalite (sebebiyet) ilkelerine göre meydana gelmiş durumdadırlar. Burada anlatılmak istenen şudur: Evrende hiçbir şey kendiliğinden meydana gelmemiştir.

Başı ve sonu belli olmayan bir halkalar zinciri tarzında her şey birbirinin sebebi olarak teşekkül etmiştir. Evren aslında bir sebebiyetten ibarettir. Dikkat edilirse, Budistik Metafizikte, bizim anladığımız anlamda ilk sebep olan Yaradan anlayışı mevcut değildir. Bu, sonu ve başı ebedi olarak açık olan bir çember gibidir. Hiçbir zaman birbirine kavuşmayan fakat devamlı olarak devir hâlinde bulunan her şey, birbirini etkileyen ve aynı zamanda etkilenen tarzda sürer gider. Tanrı'yı işin içerisine sokmazlar.

Şöyle bir metafizik ifadeleri de bulunmaktadır: Bu dünyaya ait şeylerin gerçeği ve hakikati, sebebiyetin (kozalite) tâbi olduğu kanunla idare edilen varlıkla yokluk arasındaki ebedi gelip-gitme'den ibarettir. Yani her şey vardır, hiçbir şey yoktur. Külliyen varlık vardır, külliyen varlık yoktur. Çünkü her şey geçicidir. İnsanların bağlanmış olduğu bütün hakikatler, başka bir zamanda bir yokluğun ifadesi, başka bir zamanda da bir varlığın ifadesi olacak durumdadır. Bu kozalite prensibinden hareketle, "Dünya, dünyanın birbirini izleyen olaylarından ibarettir!" prensibini ortaya koyuyorlar.

Olaylar silsilesinin bir cephesi varsa, o da "Nedensellik Kanunu"dur. Bunların ne anlama geldiğini şöyle açıklayabiliriz: Evrende olan bütün değişiklikleri, varlığın teşekkülü, var olması, değişmesi vs. bütün değişiklikler aslında olayların birbirini izlemesinden başka bir şey değildir. Hayat, canlılık, faaliyet, hareket olayların art arda gelmesinden ibarettir. Çünkü olayların art arda gelişi demek, aynı zamanda bir sebep sonuç yasasına (her biri bir diğerinin nedeni olma prensibi) dayanır. Bu prensipteki mutlak bir kanunun dünyayı idare ettiğine kanaat etmek, temel bir inanç olmaktadır. O kanun da "Nedensellik" (Kozalite)

kanunudur. Budistik Metafiziğe göre "Nedensellik" mutlak bir prensiptir, kanundur ve evreni bu idare eder.

Şimdi bunları daha lirik bir anlatım içinde Buda'nın bizzat kendi sözlerinden izleyelim. Bir vaazında şu sözler vardır:

"Ey Talebeler, kendi kendisini murakabe eden, vicdanına hâkim olan, sapkınlığa düşmeksizin, hararetli çabalarında kendi kendisi hakkında çalışmakta sebat eden bu rahipte bir 'zevk duygusu' meydana geldi. O zaman şunu anladı: 'Bende bu zevk duygusu meydana geldi. Bu nedensiz değil. Bir nedenle meydana gelmiştir. Bu neden nerede bulunmaktadır? Bu benim bedenimde duruyor. O hâlde nedenlerle doğmuş olan bu beden, daim ve baki değildir. Nedenlerle doğmuş, oluşmuş; nedeni daim ve baki olmayan bir bedene dayanan bir zevk duygusu nasıl daim ve baki olabilir?' Böylece beden için olduğu gibi, zevk duygusu konusunda da bekasızlık, kaybolma, ayrılma, kesilme, bırakmanın temaşasına daldı. Beden için olduğu gibi, zevk konusunda da değişiklik gerek. Bırakmanın temaşasına dalmışken, beden ve zevk duygusuna çevrilmiş her türlü haris eğilimlerden de kurtuldu."

Budist Metafizikte her şey bir ortayol içerisinde ifade edilmek istenir. Her türlü aşırılık, ifrat önlenmiştir. Zaten "Her şey vardır ve hiçbir şey yoktur." sözü bunu ifade eder. Bu ikisi de aşırı uçtur. "Her şey yoktur." demek de aşırılıktır. Her şey hem vardır, hem yoktur. Bir vardır, bir yoktur. Bazen vardır, bazen yoktur. Yoklukla varlık arasında devamlı bir değişiklik mevcuttur. Bugün aldığınız iyi bir duygu, çok çok sürse sürse, sizin zihninizin imajları takip etme gücüne bağlı olarak, belirli bir süre devam eder. Gittikçe zayıflamaya, hatıralar silikleşmeye mahkûmdur. Bunu kendi günlük hayatınızda da deneyebilirsiniz. İşte, "Hem var, hem de yok olmak"tan bu kastedilmektedir. Demek ki, ne bu duyguyu bir hakikat olarak ele alacağız, ne de tamamen hakikat olmayan bir şey olarak ele alacağız.

Budizmin Metafiziğinde şöyle bir konu daha bulunmaktadır: "Dünyanın realitelerini teşkil eden şeyde, emredilmiş, teşkil edilmiş olmaktan çok, emredici, teşkil edici bir fikir vardır. Her irade ve teşekkül (formasyon) yerini haliyle başka irade ve teşekküllere bırakacaktır". Eşyanın varlığı hakkında da Brahmanizmle Budizm arasında ayrılık ve tezat, birincisinin değişiklikler fikrinde sadece varlığı, ikincisinin ise sadece yokluğu kabul ettiğine işaret edilmekle bazı konular aydınlığa çıkmış olacaktır. Önce "cevher" ve "görüntü" kavramlarını açıklamak gerekir.

Cevher kavramından Budistik Felsefe şunu anlamaktadır: Kendiliğinden var olan şeylere cevher denir. Yani kendi kendine mevcut olan şey. Bir başkası tarafından meydana getirilmemiş olan şey hakkında "cevher" kelimesi kullanılmaktadır. Bir şeyin cevherinden söz ettiğiniz zaman o şey kendi kendine mevcuttur. O başka bir şey tarafından meydana getirilmemiştir. Buna ihtiyacı yoktur. Eğer ihtiyacı varsa, zaten "cevher" olmamaktadır. Burada "cevher" daha metafizik bir kelimedir.

Evrende meydana gelen her türlü değişimde, Brahmanlara göre sebebiyetsiz bir cevher mevcuttur. Yani hiçbir nedene dayanmayan bir cevher vardır. Öyle bir cevher vardır ki, hiçbir nedenden meydana

gelmemiştir, Brahmanizme göre. Budizme göre de aksine. Hiçbir cevhere dayanmayan sebeplilik bu kadar kudreti ve yetkiyi nereden almaktadır? Bütün değişim bu sebeplerden ileri geldiğine göre, nasıl bir şeydir bu? Neye dayanır? Maalesef Budizm bu soruyu kendisine sormamaktadır.

Bu görünen kaybolan dünyayı ne bir Tanrı'ya yaptırtıyor, ne de tabii bir prensibin feyizli faaliyetiyle kendi sinesinden çıkartıyor. Yalnız bu dünyanın varlığını, onu idare eden kanunların faaliyetini bir vaka olarak kabul ediyor. İşte Budizmin asıl metafiziği budur. Dünyanın bir varlığı vardır. Ve onu idare eden kanunlar vardır. Bu kanunları biz vakalar hâlinde görüyoruz. Fakat Budizme göre bunların ardında bir Yaradan ya da bazı tabii prensipler söz konusu değildir.

Budizm düşünüşünün alışkanlıklarından ayrılmış olmakla beraber, bu sınırlandırılmış âlemde mutlak olanı temsil edenin ne olduğu bildirilmek istenirse, bu isim ancak sebepliliğin cihanı kavrayan hâkim kavramından başka bir şeye verilmeyecek. Mutlak olanı temsil eden bir şey varsa bu da ancak bütün evrende geçerli olan, her noktasında mevcut olan bir sebeplilik kanunudur. Sebeplilik Kanunundan daha büyük bir kanun mevcut değildir. Çünkü bütün evren onlara göre birbirinin sebebi olmak üzere mevcuttur ve birbirinin sebebi olmak üzere yoktur. Hiçbir şeyin var olmadığı her şeyin fâni bulunduğu yerde ilk ve son ilke cevher gibi değil, bir kanun olarak telâkki edilebilir.

Bu hususta şöyle bir açıklamada bulunuyor Buda: "Ey Talebeler! Zihninizden herkesin düşündüğü gibi, dünya ezelidir, dünya ezeli değildir, dünya sınırlıdır ya da sonludur ya da sınırsızdır, sonlu değildir, diye düşünmeyiniz. Düşünecekseniz, şöyle düşünün: Bu ıstıraptır. Bu ıstırabın kaynağıdır. Bu ıstıraba son vermektir. Düşüneceksen böyle düşün. Asıl yapmanız gereken şey, sizin için bu olacaktır. Asıl yapacağınız şey, sizi ıstıraba götüren yolları anlamak, bilmek ve bu yolların dışına doğru taşmaktır."

Budizmin bu belirsiz Tanrı anlayışına paralel olarak ruh anlayışı da belirsizdir. Bir cevher olarak ölümsüz bir varlık olarak Budizmde açık ve seçik tarzda RUH kavramı mevcut değildir. "Istırabı meydana getiren şey, eşyanın aralıksız, bir an durmaksızın devam eden görünüp kaçışı ise, o hâlde mustaripim, mustaripsin demek imkânı da yoktur. Artık muhakkak olan yalnız bir şey kalıyor ki, o da ıstırabın var oluşu. Ya da daha iyisi, ıstırabın gelip geçmesi, meydana gelmesi ve giderilmesidir." Yani ıstırap da başlı başına bir varlık olmuyor insanlar için. Ama ıstırabın bir varlık olduğu ortaya çıkıyor. Bu bazen ortaya çıkıyor, bazen kayboluyor. Bir sürekliliği yok. En iyisi diyor, ıstırabın gelip geçmesi, meydana gelmesi ve giderilmesi üzerinde bilgi sahibi olmak lâzım.

Felsefi araştırmalara hizmet eden muhayyile şekilsiz fikirler için tabiatın çeşitli görünüşlerinden semboller aramıştır. Öyle kavramlar vardır ki, bunları bir türlü şekle sokamayız; zihinlerden zihinlere aktarabilmek için ve tabiatta mevcut çeşitli görünüşten olan bazı sembolleri bunları anlatmak için kullanırız. Hakikati, hareket, değişiklik olan bir varlık fikrini iyice anlatmak için tabiattan tercihen iki misal alınmıştır: "Cereyanı sürükleyen su" ve "Kendi kendini yakan alev."

© WWW.MAXIMUMBILGI.COM

Bu iki sembol, su ve alev sembolleri sık sık kullanılmıştır. Bununla beraber Budizm, esasında ahlâki bir menfaat bulunmayan her türlü metafizik alâkalara yabancı kalmıştır. Budizmin su ve alev manzaralarında gördüğü şeyler yalnız hareket değişiklik değil, her şeyden çok insan mukadderatının en acıklı tarafı olan bu hareketin yıkıcı kudretidir. "Her şeyi mahvetmek için taşan dört deniz vardır. İstek denizi, doğum denizi, yanlışlık denizi, bilgisizlik denizi." Ve şöyle diyor Buda:

"Ey Talebeler! Buradaki bilgileri öğrenmemiş olan bu" kimse, 'deniz, deniz1 diye tutturur. Fakat ey talebeler, mukaddesin koyduğu kaidede 'deniz1 denen bu değildir. Ya nedir? Bu ancak büyük bir su kütlesi, suyun akışından başka bir şey değildir. Ey talebeler! Göz, işte deniz olan budur. Görünen şeyler işte bu denizin dehşeti ve dalgasıdır. Görülen şeylerin şiddetli dalgalarına göğüs germiş olan kimse hakkında şöyle denir: O, öyle bir Brahmandır ki, vicdanında, dalgaları, kasırgaları, derinlikleri ejderhalarıyla Göz Denizini dolaştı. Karaya ayak bastı, sahile ulaştı. (Aynı düşünceler, işitme, diğer duygular için de söyleniyor.) Bu denizi, Varta'ları, bütün derinlikleri, bütün ejderhalarıyla geçtiysen, o zaman hikmet ve kutluluk senin nasibindirler. Kıyıya, kâinatın hedefine vardın demektir." Burada "su" sembolünün bir izahı görülmektedir.

Bundan sonra "alev" sembolü de şöyle izah edilmektedir: Önce, "Varlık nedir?" sorusuna şöyle cevap verilmektedir: "Varlığın mahiyetini ifade etmek için Budizmde 'alev'den daha uygun bir örnek yoktur. İhtiras, kin, bilgisizlik içinde yaşayıp giderken, yani alev bir taraftan bütün hırsıyla yanarken, aynı zamanda alevi söndüremez miyiz? 'Söndürürsünüz' diyor. "İhtiras, kin ve bilgisizlik alevlerinin ortadan kalkması da aranmalıdır bu arada. Yani ihtirası, bilgisizliği nasıl ortadan kaldıracağız, kinlerimizden nasıl vazgeçeceğiz?"

Kinlenirken, kinden vazgeçmenin yolunu, ihtiraslarımızı tatmin ederken, ihtiraslardan vazgeçmenin yolunu, cahillikten kaynaklanan ıstırap çekerken bilgi ile bu ıstıraptan kurtulmanın yollarını arayınız. Yani onlar devamlı olarak zıtlarını çağırmalıdır. "Ey Talebeler! Her şey alevler içindedir. Alevler içinde bulunan her şey nedir? Göz alevler içindedir. Bu hangi ateşle tutuşturulmuştur? İhtiras ateşiyle, kin ateşiyle, bilgisizlik ateşiyle alevlenmişlerdir. Doğum, ihtiyarlık ve ölüm, zahmetler, şikâyetler, keder, ıstırap, ümitsizlik ile bu alevlenmiştir. Benim sözlerim budur. Kâinat alevler içerisindedir.

Bütün dünya duman bulutlarıyla örtülüdür. Her şey ateşle yanmıştır. Varlıklar bir aleve benzerler. Mevcudiyetleri, tekrar doğumları, kararsızlık dünyasını meydana getiren mahlûkata bağlı, onu besleyen bir alevdir." Burada hemen Kur'an'daki bir ayet aklımıza gelmektedir. Yakıtı insanlardan olan bir cehennem söz konusu edilir. Demek ki orada gerçekten insanların alev alev yandığı manası çıkmamaktadır Doğrudan doğruya insanların ihtirasından, kininden, bilgisizliğinden meydana gelmiş bir durum söz konusudur.

Rüzgâra bağlı olan bir alev, rüzgârın sürüp götürdüğü bir alev, ateşi uzaklara götürdüğü gibi, aleve benzeyen varlıkların mevcudiyeti de tekrar doğacağı zamanda uzak mesafelere atılır. Varlık burada eski kalıbını çıkarır. Ötede de berikini giyer. Rüzgâr ateşi sürüklediği gibi, ruhu bir hayattan ötesine

© WWW.MAXIMUMBILGI.COM

sürükleyen şey de varlığa bağlı ihtiraslardır. Yani bütün tekrar tekrar doğumların, bütün ıstırapları meydana getiren hususun insanın bağlanmış olduğu ihtiraslar olarak ele alınmaktadır.

Aziz Nagasena, Kral Milinda'nın bir sorusuna şöyle cevap vermektedir: "Varlıklar silsilesinde zaman zaman değişenler aynı varlık olmadığı gibi, birbirlerinden başka olan varlıklar da değillerdir. Kral Milinda bir benzetme yapmasını ister. Ey büyük Kral, bir kimse bir kandil yaktığı takdirde, bu kandil bütün gece yanmaz mı? Evet, bütün gece yanar. Gecenin ilk nöbeti sırasındaki alev, gecenin ortasındaki alevin aynı mıdır? Hayır. Gecenin ortasındaki alev, son nöbet sırasındakinin aynı mıdır? Hayır.

O hâlde, Ey Büyük Kral, gecenin ilk nöbetindeki alev başka, ortasındaki başka, sonundaki de başkadır. Öyle mi? Hayır, kandil bütün gece esnasında aynı yakıta bağlı olarak yandı. Yani yakacak değişmedi. Evet, görünüşte, baştaki böyle, ortadaki böyle, sondaki de şöyle ama, kandilin yağı değişmedi, nasıl değişik olur? Ey Büyük Kral, tıpkı bunun gibi, varlık unsurlarının zinciri de birbirine bağlanır. Biri doğar, diğeri gider. Daire başsız ve sonsuz olarak kapanır. İşte bunun içindir ki, en son merhalede bilgi tarafından kavranan ne aynı ne de başka bir varlıktır."

Bilindiği gibi gerek eski Brahmanik araştırmalarda daha sonraları Budizmde, Brahmanlarda ATMAN'la (mutlak olan varlık) birleşmek, Budizmde NİRVANA denen bir kurtuluşa erişmek hemen hemen Hristiyanlıktaki MELEKÛTa, İslâmdaki CENNET'e veya Yahudilikteki vadedilmiş bir yere ulaşmak anlamlarına gelmektedir. Bu nirvanik durum (yani kurtulmak) hemen hemen Budizmin gerek Hinayana gerek Mahayana olmak üzere (iki büyük mezhep) aynı şekilde ele alınmış, fakat çeşitli yorumlara uğratılmıştır.

NİRVANA, esasında kelime anlamı Pali dilinde "sönmek" veya "söndürülmek" anlamına gelir. Varlığın sönmesi veya söndürülmesi Nirvana'dır. Bu, sözlük anlamındadır. Bunun eski dildeki karşılığı "Fen'a bulmaktır. İfna olmak, yok olmak. Bir tür sönmek, ortadan kalkmak anlamına da gelir. İslâm mistisizminde, özellikle sufizmde İslâm bilgisiyle, Doğu Brahmanik ya da Budist bilgiler gayet güzel şekilde meczedilmiştir.

Özellikle Brahmanizmin Atma'sı (ya da Atman'ı) bizde Mutlak olan Yaradan ALLAH şekline dönmüş ve bir nehrin bir deniz içerisinde kaybolması gibi, insan ruhunun (varlığının) belirli bir tekâmül safhasından sonra Tanrı'da yok olması (Fena fillah) şeklinde tamamen Brahmanik bir düşünce şekliyle tasavvufta da yer almıştır. Ve tabii, bu fena bulmanın, insanın yapısının, Mutlak'ın yapısı, evrenin yapısı hakkında da devamlı olarak tasavvufi bir gelişme meydana gelmiştir.

Burada yeri gelmişken hemen belirtelim: İslâmın Budist ve Brahmanist düşüncelerle, felsefeyle, teolojiyle temasa geçmesi doğaldır ve bir hayli eskidir. Aşağı yukarı yedinci, sekizinci ve dokuzuncu asırları kaplar. Yani Türklerin ilk İslâmiyeti kabulleriyle aralarında bir 100-150 yıl fark vardır. Arapların Afganistan'dan yürümek suretiyle, Belücistan'a, Hindistan, Seylan, Çin'e kadar olan seferlerine kadar ilk bilgiler, ilk karışmalar meydana gelmiştir. Çünkü gerek Brahmanlarda gerekse Budistlerde kişisel çalışmalar önemli

yer tutar. Yoganın gerek insan düşüncesindeki değişikliği, gerekse şuur hâllerinin yaşanması bakımından çok önemli rolü vardır.

Özellikle dinlerin mistik yönleri, tasavvufi yönleri (yani panteist yönleri) devamlı olarak Brahmanizmin eski Upanişad metinlerindeki anlatılan yöntemlerin etkisi altında kalmıştır. Oralarda anlatılan yöntemleri kullanmak yoluyla kendi mistik çalışmalarını kuvvetlendirmeye, yaşamaya, anlamaya çalışmışlardır. Gerek Hristiyan azizleri, gerekse Müslüman evliyaları bu yoldan geçmek suretiyle gelişmişlerdir. Bunları, kendi kültürlerine ve bilgilerine adapte etmek suretiyle yapmışlardır. Brahmanik ve Budistik çalışmaların kökü de, onlardan çok daha eski olan şamanik çalışmalara dayanır. Şamanizm de tarihsel geçişlik olarak en azından 15.000 yıllık bir geçmişe dayanır.

Bu açıklamalardan sonra asıl konumuz olan NİRVANA'dan (sönmek) amaç nedir? Bunu anlamaya çalışalım. Bizim için en önemli olan konu budur. Çünkü 19. yüzyılın sonlarında, özellikle Batılı araştırmacılar (ingiliz ve Alman) doğu dinleriyle çok ilgilenmişler, kendi dinlerinde bulamadıkları bazı yönleri bu kanallardan tamamlamaya ve yorumlamaya çalışmışlardır. Bu bakımdan şimdi gene bütün Batı'da bir Hindoloji çalışması devam etmektedir.

Budizmden önceki Hint'te "tekrardoğuş" teorisyenleri, bu hayatta yapılan işlerin öbür dünyada ceza veya ödüle tekabül edeceğini birleştirmek ve buna da biraz "karamsar" diyebileceğimiz bir fikir eklemek istemişlerdir. Bunu, "her şeyin ıstıraptan ibaret olduğunu" belirterek ifade etmeye çalışmışlardır. Burada karşımızda bir "eylem" (yapılan bir iş, buna eski dilde "ecir" deriz) ve bir de "ceza" var. Her yapılan işin, (aksayan, evrene zıt düşen bir işin) aksi olmak üzere bir "cezası" söz konusu olmaktadır. Ama bir taraftan da kendi dinine inanmış, mümin insanlar var. Mümkün olduğu kadar o dinin şartlarını yerine getirip, dürüst bir hayat yaşamaya çalışanlar var. Bunlara da bir şeylerin vadedilmesi gerekmez mi? Her dinde vaat vardır.

Dolayısıyla ödül olmak üzere de öbür dünyada göksel ve mutlu bir hayat vadedilir. Fakat Budizmden önceki Hint'in çileci karamsarlığı, bu manevi ödülü pek dikkate almadı. "Geleceğe ait birtakım vaatler bizler için önemli değil. Biz bu hayatta ıstıraptan kurtulabilir miyiz, kurtulamaz mıyız? Bize bunun anahtarını vermeniz lâzım. Çünkü her şeyiyle ıstırap içerisinde bulunmaktayız. Kendimizi mutlu sandığımız zamanlarda bile aslında mutlu olmuyoruz. Bir yanılgı içerisindeyiz. Geçici bir illüzyon vardır. Ama bunun hemen arkasından bize ıstırap veren başka şeyler çıkmaktadır.

Zaten hayatın kendisi bir ıstıraptır. O hâlde asıl aranması gereken, insanı ıstıraptan tamamıyla uzaklaştıran bir şey olmalıdır..." Bu şekilde düşünmüşlerdi. Bunun üzerine Upanişadlar'a dayanarak YOGA yapılması önerildi. Yoga, çeşitli derinlikleri bulunan bir trans hâlidir. Tamamen içe dönme hâlidir. Çeşitli şuur hâllerinden geçilir. Her şuur hâlinin insana verdiği birtakım hazlar vardır. Bunun yanı sıra maddesel ıstırapların kaynağı olan hırslarınız, ihtiraslarınız ve arzularınızdan da yavaş yavaş kurtulmaya başlarsınız. Dolayısıyla ıstıraptan da kurtulmaya başlanır. Bütün bunların sonuna ulaşıldığı zaman, tam bir nirvanaya gelinmiş olacaktır. Fakat bu nirvana hâlini gerçek anlamda Buda'dan başka elde eden

yoktu. Buda ancak, son merhale olan dokuzuncu yogayı da aştıktan sonra tam bir "yokluk" hâline geçmiştir. Ve belki de o gerçekten kurtuluşa ermiştir. Ama Brahmanlar Budizmin bu YOGA'sından daha önce var olduğu için kurtuluşu doğrudan doğruya ATMAN ismini verdikleri ve Mutlak olan bir Varlıkta yok olmak, O'nunla birleşmek şeklinde ele almışlardır.

"Mutlak olan şey, bütün her şeyin içinde hazır ve nazırdır." Yani görüp ve gözeticidir. Orada mevcuttur, görür (her şeyi bilir). "Bir insan lâyıkıyla idrak eder, bütün her şeyin mutlak olan şeyin aynı olduğuna kanaat getirirse, o zaman o kimse de bu var olanla birleşir. O'na her şey olur ve kurtulur." Burada anlatılmak istenen, Brahmanik felsefeye göre, mutlak olan bir ATMAN vardır. Bu atman her yerde mevcuttur. Her şeyin içindedir. Şurada ya da burada aranmasına gerek yoktur. Arapçada bu durum, "La mekân" kelimesiyle ifade edilmiştir. Nerede isterseniz, orada mevcuttur.

Eğer insan bu Atman'ın mutlaklığını iyi kavrayabilirse ve mevcut bulunan her şeyin, Mutlak olan şeyin aynısı olduğuna kanaat getirirse, o zaman o kimsede bu var olanla birleşiyor demektir. Çünkü kendisi de mevcut olandır. Bu şekilde kendi kişisel varlığını kaybedip külli varlıkla (bütün olan varlıkla) bir kontak kurar. Bu şekilde her türlü bağımlılıktan, dolayısıyla ıstıraptan kurtulmuş olacaktır. Yani kendini, kendi realitesi içinde söndürüyor. Bir yerde, "benlik"i kaldırıyor. Bu şekilde Budizmin nirvanik safhası meydana gelmektedir. "Mutlak olan ebedidir ve maddi değildir. Ve ıstırap da ondan uzaktır. Buna mukabil Buda'nın amacı, huzur ve sükûneti, onun istediği, bu dünyadan tamamıyla gitmek, ıstıraplardan tamamıyla kurtulmaktadır."

Buradan Vahdet-i Vücut yani "varlığın birliği" kastedilmektedir: Her şeyin, Mutlak Var Olan Şey'in aynısı olduğu. Her şey mutlak varlıkla aynı şeydir: Mevcut olanın vahdeti (birliği). Bütün var olanlar birdir. Fakat niçin ayrı ayrıyız? O bir görüntüden ibarettir. Zahiridir. Bu aldanmadır. Bu tamamen Brahmanik bir anlayıştır. Yalnız İslâmda bunu kanıtlayacak olan deliller ortaya Kur'an ayetleriyle konur; öbür yandan Upanişad'la ya da Bagavad Gitâ'larla ortaya konur. Yani ayetler değişir, ama anlatılmak istenen prensip aynıdır. Herkes kendine göre bu işi biraraya getirmiştir. Nedense, İslâmın ayetleriyle, Brahmanik bilgiler bu şekilde meczedilebilmişlerdir de, İncil veya Tevrat'taki ayetler olmamıştır. İncil ve Tevrat'ta bu tarzda Vahdet-i Vücut felsefesini teyit edecek ayetler yoktur. Tevrat'ın Tekvin ve Sayılar bahsinde birkaç ayetten başka bir şey yoktur. Talmut'ta yorum hâlinde işlenmiştir.

Bütün dinler, insanlara, öteâlemde mesut ve bahtiyar olarak geçirilen bir hayat vadederler. Ama Buda'nın kurtuluşu hakkında bir şey söylenemez. Hiçbir kavram onu ifade edemez. Nirvana hakkında bir şey söylenemiyor ve hiçbir kavram onu ifade edemiyor. Buda için en doğru yol, malûm ve sevinç dolu gayelere giden bir yol değil, aksine, tamamıyla meçhul semtlere götüren, hemen hiçlikle sonuçlanan bir yoldur. Buda ümmetine kurtuluşun ne olduğunu anlamaları için uğraşmamalarını emretmişti. Bu nokta hakkında fazla bilgi vermekten çekinmesine karşın, tüm tartışmalar da aksine bu nokta etrafında olmaktadır. Acaba Buda kurtuluş'tan ne kastediyordu?

Ona göre kurtuluş, sebep sonuç ilkesine tâbi olmamak, yani her şeyden arınmış olmak demektir. Daha önceki bahislerde Budizmin temel ilkelerini anlatırken, evrenin bir sebep ve sonuç zincirinden ibaret olduğunu anlatmıştır. Bunun ötesinde hiçbir gerçek yoktur. Her şey birbirinin sebebi ve sonucudur. Bunun dışında başka türlü bir şey aramak insanın ne aklına ne de tabiatına uygun gelir. Buda'ya göre kurtuluşa ulaşmanın yolu, sebep sonuç ilkesine tâbi olmayacak bir varlık hâline gelmektir. Hiçbir şey sizi etkilemiyor ve siz de hiçbir şeyi etkilemiyorsunuz bu durumda... Ne sebep teşkil ediyorsunuz, ne de sonuç. Ne bir şeye sebep oluyorsunuz, ne de bir şeyin sonucu oluyorsunuz .Yani her şeyden arınmış, ari, saflaşmış bir duruma geçiyorsunuz. Buda, bize göre, işte bunu kastetmektedir.

Dünyada mevcut olan hadiseler gelip geçicidir.

Ve sebep sonuç zincirine bağlanır. Kurtuluş, bunun aksi bir şey olmalıdır. Geçici değildir. Sebep sonuç ilkesine de bağlı değildir. O hâlde kurtuluş YOGA'nın dokuz istiğrak (dalınç, güzel bir görü veya düşünce karşısında kendinden geçercesine sessiz bir heyecana dalma) hâlinin sonucu kurtuluş tabakasıdır ki, bu, "boşluk"un dahi bulunmadığı tabakadır. Maddi bir boşluk da değildir. Bu semavi tabaka, meydana gelmesinde hiçbir başka sebep mevcut olmayan bir sema tabakası olarak betimlenir.

Burada "boşluk" terimi biraz açıklama gereken bir ifadedir. YOGA'da aşağı yukarı bir derin konsantrasyonla yavaş yavaş normal şuur kararmasından şuuraltına geçilip, üstün evren şuuruna doğru bir kayış başlar. Bunlar da bir tür yükselme, tabakalaşma (plâniar) hâlinde tasavvur ediyorlar. Bu plânlarda gitgide yükseliyorsunuz. Nihayet öyle bir semavi tabaka ile karşılaşıyor ve o tabakanın içerisine giriyorsunuz ki, bu tabaka meydana gelmesinde hiçbir başka sebep mevcut olmayan bir semavi tabaka oluyor. Yani sebep sonuç zincirine bağlanmayan bir gerçeklik içerisine giriyorsunuz. Orada sebep ve sonuç ilkesi geçerli değil. Hiçbir şey onu meydana getirmemiş.

Acaba "kurtuluş" reel bir şey midir? Var olan bir şey midir? Yoksa, mutlak bir "hiçlik" midir? Bunun İslâm tasavvufunda birçok tartışmaları vardır. Sufiler bunu bir hayli işlemişlerdir ama, gene de cevap yoktur. Sonunda bu bir "gönül" meselesi olur çıkar. Herkes bunu kendi benliğinde (gönlünde) halletmenin çarelerini arar. Onlar da o YOGA talimlerini "zikir" olmak üzere yaparlar. Örneğin bir Budist OM MANİ PADME HUM der. Bir sufi LA İLAHE İLLALLAH der. Burada değişen, isimler ve dualardır. Fakat ilke ve amaç aynıdır. Eğer ıstırabın ve tekrardoğuşun kesin olarak durması ise, kurtuluş, bir tür "hiçlik" anlamına gelir.

Yeryüzüne tekrar gelmenin ve ıstırabın kesin olarak durması "hiçlik" olarak ifade edilebilir. Ama buna karşı çıkanlar da şöyle derler: "Kurtuluş, var olmayan bir şey değildir ki." Hiçlik, her şeyin inkârı demek değildir. Bir durum, bir pozisyondur. Kurtuluş, varlığın belirli bir pozisyonunu ifade eder. Bir inkârı ifade etmez. Yani, "Hiçbir şey yoktur. Her şey ATMAN'dan ibarettir" denmek isteniyor. Buna itiraz ediliyor. Var olmayan bir şey değil, bir reel hadisedir. Bizim duyularımızla, gözleyebileceğimiz bir şeydir. Bir inkâr değil, bir durumdur. Ama şöyle bir soru da sorulabilir: Bu reel olanın gerçek mahiyeti nedir? Cevap:

Bilmiyoruz. Yani "Kurtuluş" burada gene de bilinmemektedir. Yoksa, "var oluş"un sona erişi mi? Yokluk mu? Ama buradaki yokluk, "Hiçlik" anlamına gelmiyor. Varlık olmaktan çıkmak anlamına geliyor.

Mahayana felsefesi, Budizmdeki ikinci büyük aşamadır (Birincisi Hinayana). Mahayana felsefesinde nirvana hakkında şöyle bir bilgi bulunmaktadır: "Reel olan şey ancak diğer sebeple meydana gelmemiş olandır." Buda, "Kurtuluş, hiçbir sebepten doğmamıştır." demişti. O hâlde kurtuluş bir hakikattir. Çünkü hakiki olanın bir sebebi yoktur. Kendisidir, kendisinin sebebi.

Upanişadlar'a göre, kurtuluş, asla değişmeyen, sarsılmayan, ıstırap denen şeyden uzak olan ATMAN ile birleşmek ona dönmek demektir. Burada da görüleceği gibi tasavvuftaki Vahdet-i Vücut felsefesinin Upanişadlar'daki ifadesidir. Bütün yapılan çalışmalar, bütün ibadetler, bütün YOGA'lar aslında ıstıraptan uzak bir sema tabakasına yükselmek değil, biricik hakikat olan Varlığa ulaşmak, ona dönmek için yapılan çalışmalardır. Bütün Âlem tezahürleriyle birlikte ATMAN'dır. Atman, çeşitli şekillere giren ve fâni olan varlıklar arasındaki çeşitliliği meydana getirir. ATMAN'ı anlamak ve bütün varlıkların bir tek şey olduğunu görebilmek, hakiki bilgi, doğru YOGA yapmakla elde edilir. Yani burada anlatılmak istenen, bütün varlıkların gerçekte bir tek şey olduğunu anlayabilmek gerekir. Ancak biz birarada olduğumuz zaman ATMAN teşekkül eder. Hakiki zamir, değişmeyen "O" dur. Sufilerin "HU" dedikleri.

Mahayana teolojisine göre, kurtuluş, hiçbir sebepten doğmamıştır. Kurtuluşun bir realite olduğunu iddia etmek için ilk önce, realite denen bir şeyin varlığını ispatlamak gerekir. Eğer, "Ebedidir" dersek, "ebedi olanın" varlığına inanmış oluruz. Bu ebedi ve daima var olan şey ne olabilir? (Tevrat'ta "Ben, ben olanım" denildiği gibi.) Bu, bütün her şeyin üstünde olan ve eşyanın ayrı ayn var olmalarına sebep olabilen bir varlıktır. Yani en soyut olan varlık, bu olmuş oluyor. Yahut her şeyin "boş" olduğunu söyleyebiliriz. Buradaki "boş", bizim günlük anlamda kullandığımız bir boşluk değildir. En son soyut şekil "boşluk" olmaktadır.

Boşluk tasavvuru en zor kavramlardan biridir. Boşluğu ne kadar tasavvur ederseniz edin, muhakkak, sizin için etrafta birtakım sınır noktaları vardır. Bir şeylerin arasında bir boşluk ararız. Çünkü tasavvurumuz öyledir. Bizim için boş olan, sınırlar arasındaki mesafelerdir. Bu bakımdan "boşluk" u hiçbir zaman tasavvur edemeyeceğiz. Bu yüzden en soyut şekil, "boşluk" olmaktadır. O hâlde her şeye "mevcudiyetsiz" niteliğini de vermek mümkündür. Bu sefer biricik var olan hakikat, "mevcudiyetsizlik" olacaktır. Yani "varlıksızhk" hâli. Daha doğrusu "var olmamak hâli" içerisine girdiğiniz anda bir boşlukta olabilirsiniz.

Bilinen kavramlarla açıklanamayacağı ileri sürülen hakiki varlık, bir tür "mevcudiyetsiz varlık" deyimiyle açıklanıyordu. "Esasen," diyorlar, "hakiki var olan ve ebedi bulunan bir şeyin varlığına inanmak yanlıştır. Çünkü gerek kavramlarla, gerekse kavramsız olarak tarif edilecek hiçbir hakiki varlık yoktur. Hatta, 'kurtuluş' bile bir yerde mevcut değildir." Bu teorik bir iddiadır. Öte yandan, YOGA'da bir istiğrak hâli var. Bazı kişiler bunları yaşamaktalar. Bunlara ne demeli? Dışarıda realite olarak böyle bir şey göremiyoruz

© WWW.MAXIMUMBILGI.COM

ama, bunların geçirdikleri bu istiğrak hâlleri, derin trans hâllerinde meydana gelen olaylar hakkında ne söyleyebiliriz?

Nirvanik bir hâl yoktur denemez. Çünkü bunu yaşayanlar vardır. Brahman YOGA'sıyla Buda YOGA'sı arasında tip farkı vardır. Buda, ilkel sema seyahatinin gelişmiş bir şekli olan bir YOGA tipi tavsiye ederdi. Brahmanlarda, bir tür, Mutlak Ruhla birleşme vardı. Kendi benlikleri içinde, aynı zamanda, âlem benliğim, TANRI'yı duyarlardı. Fakat Buda'da böyle bir şey yok. Bunun en büyük ve belirgin örneği Hallac-ı Mansur'un "ENEL HAK" demesidir. "ENEL HAK" demek, "Ben Allah'ım" demek değildir. Halk arasında "Cenab-ı Hak" deyimi de yanlış kullanılmaktadır. "Ulu Allah" demek değildir. Hak, başka şeydir. Allah, başka şeydir. Hak, hakikatle ilgili bir sözcüktür. "Allah", İlâh'tan gelme, Yaradan'la ilgili bir sözcüktür. "ENEL HAK" yani "Ben Hak'ım" deyişi Hallac-ı Mansur'un birdenbire parlayışının ifadesidir.

Kendi benliği içinde âlem benliğinin birdenbire kavranmasının ifadesidir Mansur'un söylediği. Aslında Mutlakla birleşmiş değil, âlemdeki hakikatini kavramıştır. Aynı zamanda bunu kavramaktan dolayı büyük bir sevince boğulmuşlardır. Bu sevincini tutamayıp, "Enel Hak" diye bağırdığı zaman, "Allahlık iddiasında bulunuyor" diye derisini yüzmüşlerdir.

Mahayana'ya göre kurtuluş, "Var olan ve mutlak olan şeyin ta kendisidir. Bu da bizzat âlemdir. Ayrıca Buda'nın kendisidir. Buda olmaktır." Daha önceden de belirttiğimiz gibi her türlü mertebeleri geçtikten sonra ancak Buda NİRVANA'yı hissetti, anladı. Ondan başka insan da nirvanik hayatı yaşamış değil. O hâlde nirvanik safhayı elde etmek demek, bir yerde, Buda olmak demektir. Hatta, "Yaşayan Budalar olunuz." diye bir ifade de vardır. Zaten konunun reelliği de buradan ileri gelmektedir. "İnsan varlığı çok çeşitli enkarnasyonlardan geçtikten sonra mı nirvanaya ulaşacak, yoksa yaşarken de nirvanaya ulaşabilir mi?" diye soranlar olmuştur.

Sonunda (meşhur bir Budist olan) Asanga bu soruyu yeni "Yoga Çara Okulu'nda" cevaplandırmıştır. Bu okul birçok yönlerden Upanişadlar'ın fikirlerini kabul ederek, insanların yaşarken de nirvanaya ulaşabileceklerini ifade etmiştir. İnsan yaşarken de (kendi ifadeleriyle) "Saf Şuur" hâline gelebilir. Yani onlara göre "yaşayan Buda olmak" mümkündür. Aynı temayı İslâm tasavvufunda bütün ermişlerde görebilirsiniz. Zaten amaç yaşarken tam ermişliğe geçmektir. Buda olmak çok zorluklar taşır ama, o dereceye kadar yükselmek herkes için mümkündür. Hatta bütün insanlar için mukadderdir, denilmektedir. Bu neden böyledir?

Bu sorunun cevabını Samyutta Nikaya'nın yazmalarından çıkarmaya çalışalım. Bunlar Buda'nın sözleridir: "Doğum, kaybolma, ıstırabın alevleri ortasında 'bilen bir kimse', nirvana yerinde, ezeli sulh ve selâmetin serinliği ve sükûnetinde kendisini kurtarmaktadır. Alelade insanlara kendi benliğini burada bulduğunu zannettiren fikirler, sezgiler, düşüncelerde onun nafiz (etkili) gözü (burada bir tür klervoyans hadisesi kastediliyor) kendisine tamamen yabancı olan hayaller oyunundan başka bir şey görmez. Bu benim değildir, bu ben değilim. Ya da şöyle der: Şehir yanarken kendisine ait olan bir şey yakmıyordu.

Şehir yağma edilirken, kendisine ait olan bir şey yağma edilmiyordu. (Nirvana kelimesi söndürme, soğutma manasına gelir.)

Bu öyle bir ruh hâlidir ki, öyle bir benlik gelişmesidir ki, reel olarak da düşünsek, bir şehir yanarken kendisine ait bir şey yanmamaktadır. O şehirle hiçbir ilgisi yok. O şehirdedir, fakat o şehirden değildir. O şehre ve hiçbir şehre bağlı değildir. Burada şehri, bir anlamda oturulan mesken olarak kabul ederseniz, bedene de intikal ettirebilirsiniz. Yani bedenin her türlü mahvı, varlığın mahvı değildir. Ona hiçbir şey olmaz, bedene olur ne olursa... Aynı şekilde, şehir yağma edilirken, kendisine ait hiçbir şey yağma edilmiyordu. Çünkü kendisinin yağma edilecek hiçbir şeyi yok.

Yağma edilmeye değer hiçbir kıymet kalmamış onda. Onların hepsini terk etmiş. Yani yağma edilemeyecek, öz benlikte kalan kıymetler kendisindedir. Yağma edilecekleri kimin ihtiyacı varsa, o alsın. Böylece bilgisizliği yenmiş, sebep sonuç kanununun doğal mukadderatının bağladığı ıstıraplı sonuçlardan da kurtulmuştur, demektedir. Bu bilgi, bu görüş var iken, ruh istek bağından, değişiklik bağından, yanlışa ve bilgiye bağlanmaktan kurtulmuştur. Kurtulmuş olan kimsede kendi kurtuluşunun bilgisi uyanır. Her insan için yaşayan bir Buda olmak mümkündür ifadesinin kanıtlarıdır bunlar. "Tekrardoğuş, tamamen mahvedilmiş, kutsiyete varılmış, vazife görülmüştür. Artık bu dünyaya tekrar dönüş yoktur. Bildiği işte budur."

Burada Nirvana, "Kurtuluş"un ne olduğu gayet güzel izah edilmiştir. Tekrar doğmak gibi bir sebep sonuç zincirine bağlı bulunmuyor varlık. Böyle bir bağımsızlığa ulaştığı zaman, onun için Nirvanik safhaya ulaşılmış demektir. Çünkü tekrar doğmak demek, belirli bir tekâmül seviyesi içerisinde, ihtiyaçların söndürülememiş, ihtiyaçların giderilememiş olması demektir. Bu ihtiyaçlar ruhta mevcut bulunduğu sürece, bunun tatmini, bunun anlaşılması, bunun bilgisine ulaşılması söz konusudur. Bu yüzden de tekrar tekrar doğulması gerekir.

Sonra, tekrar doğmayı, fizik plânda doğmak anlamına da almamak lâzımdır. Aslında reenkarnasyon muhtelif plânlarda meydana gelir. Astral âlemde de reenkarnasyon vardır. Daha üst bir plânda olmak üzere metapsişik âlemde de doğmak mümkündür. Astral âlem, esiri âlem, kozal âlem vs. Bunların arasında "kozal âlem" eşyanın sebebinin bilindiği bir âlemdir. Her şeyin nedeni orada öğrenilip, her şeyin esasına vakıf olunduğu bir yer. Sebep ve sonuç zincirinin açık şekli... Bu derece yüksek plânda olan bir kişinin tekrar doğuşu illâ fizik plân için olması gerekmez. Onun ardında bulunan her tabakaya iniş bir reenkarnasyondur.

"Ey Talebeler! Bu, yağ ve fitille yakılıp, zaman zaman yağ konmayarak fitili beslenemeyen bir kandilin alevine benzer. O zaman, ey talebeler, eski yakıt tükenir, yenisi konmadığından beslenmediği için kandil söner. Bunun gibi, ey talebeler, bütün bir varlık zincirinin fâniliği bilgisinde sebat edenlerde varlık ihtirası giderilmiştir. İhtirasın giderilmesiyle varlığa bağlanma giderilmiştir. Istırabın her hâkimiyetini giderme yolu budur." Demek ki varlık ihtirası, insanda oluşmuş ve bu ihtirasın (eşkoşmaların) tatmini bakımından de-

vamlı olarak ıstıraplar ortaya çıkıyor. Yukarıdaki ifadede geçen "Varlığa bağlanma giderilmelidir" ne demektir?

"Varlıksızlık" hâline dönülmüştür, boşluğa geçilmiştir. Bununla birlikte Asanga'nın yeni Yoga Çara Okulu daha çok Upanişadlar görüşünü kabul eder ve onların yorumlamasına göre, "Kurtuluş, soyut bir şey değildir. Kurtuluş, temiz şuur demektir. Asanga temiz şuuru bizzat ATMAN anlamına kullanmıştır. Temiz şuur, Mutlak Varlık, Kurtuluş ve böylelik, bütün bu hayatın, zahiri olan her şeyin ve ıstırapların esası, temeli bu temiz şuurdur. Zevk ve arzuyu gidermiş, hikmet sahibi olan talebe, bu dünyadan itibaren ölümden kurtulmuş, sükûnet, ezeli ikametgâh olan nirvanaya kavuşmuştur."

Şu hâlde nirvana denilen şey, kurtuluşa ermek, bu dünya varlığından çıkıp, öbür dünyada beklediği bir ödül değil, fakat dünyada da erişip, kemalinden istifade ettiği bir saadettir. Bu kemale erenlerde sönmesi lâzım olan şeyler, yani istek, ihtiras, kin, cehalet, korkular sönmüştür. O hâlde kökü kurumuş olan bu geçici varlığın, birkaç dakika veya bir asır uzamasının ne önemi var? Aziz şimdiden bu varlığı bitirmek isterse, tüketebilir, fakat bu gibilerden çoğu, tabiatın çizdiği vakti beklerler." Yani yaşayan Buda, nirvanik safhaya erişmiş bir kişi (aziz ya da veli) isterse bedenini bırakıp gidebilir. Fakat bu gibilerden çoğu tabiatın çizdiği vakti bekler. Ne olursa olsun, hayat yaşanmalıdır. Normal ömrü tamamlayıncaya kadar varlığı devam ettirmek gerekir.

Böyle bir kimse için ölmek - ölmemek bir bakıma kendi elinde olmaktadır. Buda'nın bir talebesine söylettirilmiş olan sözler de aşağı yukarı bunun hakkındadır: "Ölümün arkasına düşmediğim gibi, hayatın da peşinde değilim." 20. yüzyıl insanı için istek ve ıstıraplar hayatın başlıca amacıdır. Bizim kurduğumuz teknik uygarlık tamamen istek ve ihtiraslara dayalıdır. İhtirası olan insan üreten insandır. Ya da tüketen insandır. Yani bir şeyi sürekli almak, yemek, tüketmek ihtirası. Bunlar olmazsa, ekonomi vs. olamaz.

Demek ki yukarıdaki ifadeler 20. yüzyılda uygulanabilecek bir prensip değildir. Yani şimdiki hâlde bizlere hitap etmemektedir. Çünkü bugünün uygarlığında istek ve ihtiraslar en büyük rolü oynar. Bizde harekete geçirici güç istekler ve ihtiraslardır. Bugün istek ve ihtiraslarımızı kaldırmaya kalktığımız zaman bugünkü düzen ve yaşam alt üst olur gider. Biz de tekâmül açısından öyle bir yaşamdan bir fayda elde edemeyiz. Bizleri harekete geçiren güç vicdanımız, insanca vazife duygumuz, tabiata uygun olarak yaşama arzusu değildir. Bir şeyi veririz ama onun bir mislini almayı düşünerek veririz. Arzu ve ihtiraslarımızı doyurmak üzere veririz. Böyle olmamızın da ıstırabını çekmiyor değiliz.

Halbuki yukarıda tanımlanmaya çalışılan veli ve azizde böyle durumlar yoktur. Ama o, böyle olduğu için ölümün arkasına düşmez. Fakat hayatın da peşinde değildir. Ne ölümü, ne de hayatın aşırı ihtirasını arar. "Hizmetinin ödülünü bekleyen bir hizmetçi gibi, vakti gelinceye kadar beklerim. Ölümün arkasına düşmediğim gibi, hayatın peşinde de değilim. Şuurlu ve uyanık bir ruhla vaktin gelmesini beklerim." Yani birtakım gerçekleri yakalamak üzere önüne çıkacak en ufak bir fırsatı değerlendirmek üzere tetikte bekliyor. Daha doğrusu fiziki olarak sakin ama, kalp gözü açık. Devamlı gözlem hâlinde ve bekler hâlde.

© WWW.MAXIMUMBILGI.COM

Yukarıda söylenenler, Budistliğin gayesinin, yokluğa kavuşmak, bizzat bu yokluk ve hiçlik aşkından çıkmamış olduğunu anlatır. Bunu daima tekrar ediyoruz. "Onun için tek gaye, doğmayı ve ölmeyi ihtiva eden bu dünya içinden kurtuluşa kavuşmaktır. Ey Talebeler, büyük denizin tadı, tek bir tadı, tuzlu tadı olduğu gibi, ey talebeler, bu tarikatın da ancak bir tadı yani 'kurtuluş' tadı vardır."

Bu kurtuluş da doğmayı ve ölmeyi ihtiva eden bu dünya içinden kurtulmak, bir daha yeryüzüne doğmamaktır. Bu tekrar doğmamanın kanunları, Budizmin ahlâkını teşkil etmektedir.

Budizmde Marifet (İrfana Eriş)

Burada "marifet" tam aydınlatıcı bilgiye ulaşış anlamına gelmek üzere kullanılmıştır. İslâm tasavvufunda da aynen bu şekilde kullanılmıştır. Marifette olan kişi "arif"; bu, artık inisiyedir. Gerek şuur, gerek şuuraltıyla ilgili pek çok psişik tecrübeleri geçirmiş, hem kendi benliğine olan hâkimiyetini artırmış, hem de evrene ait birtakım bilgileri edinmiş demektir. Aydınlatıcı bilgiye (marifete) ulaşmanın kökü Batı ve Ortadoğu dinlerinde değil, Doğu dinlerindedir. Özellikle, Brahmanizm ve ondan daha da geliştirilmiş, sadeleştirilmiş ve birtakım mitik kılıftan sıyrılmış olan Budizmdedir.

İslâm tasavvufunu iyi anlayabilmek için, iyi Brahmanizm ve Budizm bilmek lâzımdır. Marifet, yani aydınlatıcı bilgiye ulaşmak için Buda'nın kendi hayatını incelediğimiz zaman görüyoruz ki, o üç devre geçirmiştir:

Posesyon: Bu hadise gerek Brahmanlar, gerekse Budistler için yeni bir kavram değildir. Çünkü özellikle, Doğu, Orta ve Batı Asya samanlarında bu usuller, bu ruh hâlleri zaten biliniyordu. Gerek Hindistan'ın, gerekse Orta Asya'nın eski dinleri tamamen şamanik pratiklerle doludur. Hatta, Orta Asya Türklerinin, bugün de olmak üzere, pek çok inançları ve uygulamaları tamamen şamanik inanç ve uygulamadan gelir.

Özellikle Altay samanları hem posesyon hem de aşağıda açıklayacağımız posesyon tiplerini gayet iyi şekilde bilir ve onu izlerlerdi. Budizmin yoga tatbikatında bu safha muhakkak geçirilmek gerekir. Fakat bunun amacı Brahmanlarda olduğu gibi, tam anlamıyla dünyadan el etek çekmek ve Atman'la bir birleşmeye gitmek değildi. Bilindiği gibi, Atman, sufilikteki Mutlak anlamına gelir. Vuslatın konusu odur. Hakiki kavuşulmak istenen varlıkların varlığı esas olarak Brahmanizmde Atman'dır.

Bir Brahman, Atman'a kavuşmak için, her türlü eziyeti, sefaleti, ıstırabı göğüsler, hayatın her dalına karşı bir ilgisizlik içerisinde kalır. Her türlü rezileti peşinen kabul eder. Yeter ki ruhu kurtuluşa ulaşsın ve bu dünyanın ıstırabından, bu dünyanın pisliğinden çıksın, gitsin. Onların yogasında bu tip bir çalışma fikri hâkimdir ama, Buda da bu yolu denemiştir. Bundan önceki kısımlarda Buda'nın sekiz kademeli yoga safhalarını aynen Brahmanik ölçüler içerisinde ikmal ettikten sonra, kendisi bunun üzerine üç kademe daha eklemiş olduğunu ve bu şekilde nirvanaya ulaştığını söylemiştik. Fakat bu üç kademeye ulaşış

şekli, doğrudan doğruya kendisinin yarattığı bir stilde olmuştur. Brahmanik olmamıştır. Yani açlığa, sefalete, yorgunluğa, ölüm derecesinde bitkinliğe paydos ettikten sonra sağlıklı bir vücudun yoga için çok daha önemli olduğunu anlamış ve tekrar beslenmeye başlamış ve öğretilerine devam etmiştir.

İstiğrak sırasında gayelerden biri "kurtuluş"tur. Bedenin bütün his merkezlerinin durdurulmasıdır, yani duyular kanalıyla elde edilecek olan her şeye set çekmektir. Yogada birinci ilke budur. Yoga, bugün basitleştirildiği gibi, birtakım vücut şekilleri meydana getirmeyi amaçlayan bir çalışma değildir. Aslında bu Brahmanların yogasıdır. Budizm yogasında sadece bir oturuş vardır.

Sihir

Kılıktan kılığa girip, acayip hareketler yapmak, günlerce falanca şekilde bulunmak vs. gibi irade temrinlerine, birtakım dayanıklılığa dayanan yoga, Budizmin ve gerçek yoganın kendisi değildir. Bunlar tamamen mekanik yogaya giren konulardır. Mekanik yoganın kıymeti kısmen vardır, denebilir. O da çalışanı belirli bir şuur hâli içine kadar götürür, o kadar. Mekanik yoganın ötesinde doğrudan doğruya bir zihin yogası vardır. Zihnin kendisini birtakım değişiklikler meydana getirir. Gerçek yoga aslında budur zaten.

O yogi bizim gibi bir insandır. Hareketlerinde en ufak bir acayiplik yoktur. Resimlerde ve karikatürlerde gördüğümüz, pis, saçı-sakalı, tırnakları uzamış tipler değil. Bunlar aslında yoganın müptedileri, şarlatanlarıdır. Zaten, gerçek yoga üstatlarının hayatlarını incelerseniz, hepsinin temiz yüzlü, temiz giyimli, sağlıklı, hiçbir şekilde ağzı yüzü boyalı olmayan tertemiz insanlardır. Sözü sohbeti yerinde normal insandır.

Yogada ikinci bir amaç SİHİR yapmaktır. Yani majiyle uğraşmak için Yoga yapılır. Bunun açıklaması bizce çok normaldir. Şöyle ki:

Özellikle zihinsel temrinler içerisinde bulunan bir kişinin muhakkak ki psişik yetenekleri artar ve genişler. Dışarıya taşmaya başlar. Bu dışarılaşan tesirler ister "Ak" ister "Kara" olarak nitelendirilsin, sihir ya da büyücülük şeklinde de ifade edilebilir.

Yogada üçüncü bir gaye her şeyi ANLAMAK ve vukuf derecesine ermektir. Yani bu istiğrak hâline geçmenin üçüncü bir amacını teşkil etmektedir. Bir şeyin detaylarına inerek prensiplerini, kanunlarını öğrenmek demektir. Buda nirvanaya erdikten sonra tahayyül semasının bütün tabakalarını geçmişti. Yani tam, kusursuz bir ruhsal seyahat da yapmıştı. Bütün bunlar (bugün dahi) tecrübelerle tespit edilmekte olan (Buda tarafından tespit edilmiş olan) kavramlardır. Demek ki, o zamanki yogada her şey hakkında bir marifete, bir irfana, aydınlatıcı bilgiye ulaşmak söz konusuydu.

© WWW.MAXIMUMBILGI.COM

Bu devrede Buda, herkesin neden azap içinde kıvrandığını ve bu azaptan kurtulmanın nasıl mümkün olduğunu görmüştür. Artık somut bir şekilde ve kişilere ait olaylar olarak değil, genel olarak yazgıyı (mukadderatı) tetkik ediyor. Ve oluşu gözden geçiriyordu. Buradaki "oluş" ve meydana gelişten kasıt, modern fizikçilerin ve astronomların ilgilendikleri evrendeki fiziki oluş değildir. Buradaki oluş daha çok ferdi hayatta meydana gelen ve yapılan işlerin fenalığına veya iyiliğine göre ceza ve mükâfata mazhar olma keyfiyetidir. Kişilerin akibetleri yaptıkları işlerle belirleniyordu. Her doğuş bir önceki hayatın sonucuydu. Tabii bu konular ileriki yıllarda Buda'dan sonra öğrencileri tarafından büyük yorumlarla geliştirilmiştir.

Budizmin bizlere, şu çağın insanı olmak üzere, bıraktığı en büyük bilgi ya da kabul edilmesi, inanılması, üzerinde çalışması gereken en esaslı prensibi, "Istırabın ana kaynağının bilgisizlik olduğu" meselesidir. Istırabın ana kaynağı bilgisizliktir. Bilgisizliğe gelinceye kadar bazı safhalardan geçer insan. Aslında bütün ıstırabımızı ortaya çıkaran bir büyük neden var. O da insanda bulunan "hırs"tır. Buradaki "hırs" sözcüğü, basit anlamda bir hırs değildir. Bunu biraz genişletmek gerekir: Bunun fizik evrenle alâkalanmasının nedeni nedir? Niçin insan ruhu, doğum sırasında âdeta bir bedeni kaparcasına ele geçirir?

Onun büyümesini bekler, onunla beraber bedensel şuurunu da geliştirir, onu alır kullanır, kullanır. Nihayet yıprandıktan sonra, bırakır ve tekrar başka bir beden aramaya çılışır. Bu hırs nereden gelmektedir? Niçin? Niçin devamlı olarak maddeye karşı bir cazibe duyulmaktadır? Devamlı olarak kendisini niçin madde içerinde temsil etmek istemektedir? Budizmin asıl büyük temeli bu olmaktadır. İnsan zaaf ve gaflet (otomatik hayat) içinde bulunur. Eşkoşmaları onu her şeye bağlar.

Brahmanların vaktiyle ifade etmiş oldukları gibi, insan saf ve temiz bir ruha sahip değildir. Onlar, Atman ile insan varlığının ruhunu bir ve aynı tutmuşlar ve temiz şuur kavramını insan ruhu için de kullanmışlardır. Buda'nın çıkış noktalarından biri de bu olmuştur. Diyor ki: "Siz her şeyin esasını temiz ruh olarak alıyorsunuz. Ve Tanrı'yı elemden ve kederden uzak, bir ihtişam içerisinde ve insanları delâlete sürüklediğini, âdeta, O'nun bir tür sihri oyun oynadığını ve bunu da kendi zevki için yaptığını söylüyorsunuz."

Upanişadlar'dan bize intikal etmiş olan Brahmanların bu felsefesini Buda kabul etmemektedir. Onun bütün emeli insan ıstıraplarının menşeini bulmak, insanın kendi zaafını ve gafletini ortaya çıkartmaktır. Bir yerde, haddini bilen kişidir Buda. Çünkü, şuur yogası sırasında görmüş olduğu vizyonlar, elde etmiş olduğu mertebeler ona öyle bir bilgi ve öyle bir esas vermiştir ki, "Yaradan hakkında hiçbir şey söylenemez, hiçbir şey elde edilemez ve hiçbir hükme varılamaz." diyor. Bu demek değildir ki, "Yaradan yoktur". Hayır, biz O'nü kavrayacak güçte değiliz.

Daha doğrusu birtakım kelimelerle, felsefi açıklamalarla biz Yaradan'ı anlatmış olmamaktayız. Hiçbir dinin, hiçbir filozofun bize tarif etmiş olduğu veya hiçbir inkarcının bize tarif etmiş olduğu Tanrı, gerçek Yaradan'ı ifade etmez. Bundan dolayı Buda ne Tanrı hakkında, ne de Yaradan hakkında genel ve kesin

tasdiklere gitmemiştir. Onun için bu büyük, akıl ermez konuyu bir kenarda tutup, insanın ıstıraplarının kökenine eğilmiştir. Zaafları ve gafleti ortaya çıkartmaya çalışmıştır.

Diyor ki: "Bir tesirin önüne geçebilmek için ilk önce, etken olan şeyi ortadan kaldırmak gerekmektedir. Bütün bu ıstırap silsilesinin son nedeni (ve esas sebep) delâlet ve gaflet olduğuna göre, bunun önüne geçmekle bütün tesirlerin önüne geçiliyor demektir." İşte böylece Buda bütün fenomenlerin hakikat hâlde ne olduklarına (yani birer ıstırap kaynağı olduklarına) ve bunların neden doğduklarına, nasıl önlenebildiğine dair bir bilgi meydana çıkarmıştır. Bunların önüne ancak bilgiyle, her şeye vakıf olmakla, felsefeyle geçilebilir, deniliyor. Ve bizim için en önemli nokta da budur: Bilgi noktasıdır. Buna göre veya bir başkasına göre doğru olan (izafi) şeyleri doğru ve temel olarak almak gaflet içinde bulunmak demektir. Herkese göre değişen bilgiler, insanı delâlette (sapkınlıkta) tutan bilgilerdir.

© WWW.MAXIMUMBILGI.COM